

Már-alakulat, még-alakulás, avagy hibázni jó

Kukorelly Endre: *Mennyit hibázok, te úristen.* Kalligram, Pozsony, 2010

2001-ig több mint tíz verseskötet, ebből a műnemből a legutóbbi a jelőlt évben a *Kicsit kevesebbet járkalok* című volt, közben 2000-tól a *Rommal* (bővített változata 2006-ban) indul a prózafolyam, amelynek a legújabb, az *Ezer és 3* című tavalyi prózakötet ellenére egyelőre mégiscsak a 2003-as *TündérVölgy* képezi a súlypontját. Ilyenkor az egyes alkotói pályák alakulásrajzára is reflektáló olvasói tapasztalat hajlamos olyan végkövetkeztéseket levonni, miszerint nem egy példával alátámasztható, s ennek következtében, ha nem is törvényszerű, de gyakorisága folytán általánosnak vagy legalábbis szokványosnak mondható, hogy költőként induló szerzők egy idő után a próza-, mi több, a regényírásnál kötnek ki. Bár úgy tűnik, Parti Nagy Lajos vérbeli költő(alkat), mégis megmártózott a próza vizében (s ezen belül a regény műfajában is), hogy ugyan nem végső, de hangsúlyos leütésként mégse az „érett férfikor” műfaján, hanem a líra műnemén belül billentse vissza majd a mérleg nyelvét, s fordítsa a figyelmet újra eddigi életművének líravonulatára. Ez volt a *Grafitnesz* című (jelentős) Parti Nagy-kötet verspillanata 2003-ban. De említhetném a próza-, sőt drámaíró(vá lett) Háy János lírikusi indulását is, bár az ő esetében sem hagyható említésen kívül *Meleg kilincs* (2008) című verseskötete mint a líra műneméhez való ideiglenes, rekapitulációszerű visszakanyarodás gesztusa. Hozzá lehet még mindehhez számítani a költői pályájukat a vajdasági magyar irodalom keretein belül kezdő, sőt részben kiteljesítő Ladik Katalinnak vagy Bozsik Péternek a regény irányába tett elkanyarodásait stb., példázván, hogy az alkotói pályák útja mily gyakran vezet lírából prózába/epikába – regénybe. Bár az ilyesfajta műnemi-műfaji töprengések nem vezetnek túl messzire, mégis érdekes olvasói szemlélődésnek tűnik nyomon követni egy-egy al-

kotó életművének műnemi-műfaji alakulásrajzát, el- és visszakanyarodásait, főként ha – mint Kukorelly Endre esetében is – olyan kortárs szerzőről van szó, akinek írói-költői pályáját csaknem indulása pillanatától (ha nem is épp szigorúan a „forrástól”, de a *Maniére*-kötettől kezdődően mindenképpen) figyelemmel kísértük. Ennek műnemi-műfaji rajzolatáról pedig leolvasható, hogy Kukorellynek jó ideje, a 2001. évi *Kicsit kevesebbet járkálok* óta, tehát majdhogynem tíz éve, nem jelent meg verseskötete (nem számítva most ide a 2005-ös, *Samunadrág* című gyermekverskötetét).

Ha kötetei kapcsán líráról vagy epikáról beszélünk, ehhez azért azt is hozzá kell tenni, hogy nála a műnemek-műfajok között szabadabb az átjárhatóság, azaz képlékenyebbek a közöttük levő határok, gyakoriak az áttűnések: epikus részletek a versekben, prózaversszerű szerkezetek, líraszerű sortördelés a prózaszövegben, műnemi-műfaji határokat átlépve mindkét műnemen belül felmerülő, ismétlődő, továbbbíródó motívumok, szólamok, történetek. Az életművön belül azonban mindennek ellenére mégiscsak kitapinthatóak a(z) (nagyobb ívű) epikus vállalkozások textusai.

Jóformán egy évtized után tehát újra egy verseskötet, amely első pillantásra inkább az ismerősség, mintsem éles költői fordulat erejével bír. Első felütésként nyomban a kötetcímmel: *Mennyit hibázok, te úristen*, ami Kukorelly előbbi versesköteteinek mondatszerű címeire emlékeztet (l.: *Én senkivel sem üldögélek, Azt mondja, aki él, Mintha már túl sokáig állna, Kicsit kevesebbet járkálok*). A kötet címe kapcsán még néhány dolgot el lehet mondani. Előljáróban például azt, hogy köznyelvi, beszélt nyelvi, sőt ezen túlmenően redundáns-közhelyes fordulatával még depoetizáltabb, mint az említett kötetcímek, hogy igencsak alulpoetizált és -retorizált formában állítja elének lírai énjét (l.: a kötet élére emelt címként, mindennek a tetejébe pedig önmagára utalóan kiemelni a *hibázást*, ahelyett, hogy, ha nem is valamiféle erényekkel, de, mondjuk, lényegre utaló jegyekkel látna el, harangozná be önnön versszubjektumát...). Az ismerősség benyomását keltik a kötetbe felvett, régebről ismert költemények, például épp a *Szív* című, amelynek kötetbeli pozíciója egészen hangsúlyos, hiszen egyetlen költeményként tölt be egy versciklust/verskört, mégpedig a többi élen, a könyv első verseként. Hasonló módon ismerős cím a több számozott/dátumozott költemény élen álló *Élet és nem ezeket ismételtetik*, Petőfi *Megy a jubász számaron* című versének palimpszesztje (*Petőfi Sándor effektív haszna*) pedig régebbi évek folyóirat-olvasmányát lebbenti emlékezetünkbe stb. De ismerősek azok a tematikus körök is, amelyek az eddigi kötetekbe is be-beúsztak, ezek műfaji-műnemi besorolásától függetlenül. A kert, a szülők (az apa és az anya), a gyerekkor, a pesti és szentistvántelepi helyszínek, az utóbbiban töltött nyarak, a foci, a nők (csajozás), a kerékpározások és

buszozások, a villamos, a hév, 1956, a hatvanas-hetvenes évek állóvízszerű létmódja, az írói pályatörténet részletei... – mind olyan témakörök és -bokok, amelyek akár a *Romban*, akár a *TündérVölgyben*, akár a korábbi verseskötetekben felmerülnek, ismétlődnek, továbbíródnak. Sőt, a *hely* témájára írott verskörön belüli egyetlen, több részből álló versnek egyenesen *TündérVölgy* a címe, ami nemcsak multiplikatív-ismétlő módon utal vissza az azonos című regényre, hanem visszamenőleg is nyomatékosítja, hogy a *TündérVölgy* legalább annyira a (szentistvántelepi) nyári vakációk, tágabb értelemben pedig a gyermek- és ifjúkori tapasztalatszerzés időbeli és térbeli behatárolása – kronotoposza –, mint amennyire Vörösmarty azonos című művére való utalás.

A jelenlegi verseskötet kilenc, határozottabban vagy határozatlanabban behatárolható verskörből áll: (szél), (írod), (voltage), (kert), (hely), (hiba), (szív), (élet), (szám). A kötet tervszerű felépítését jelzi a kezdő- és záróciklus hasonlósága (egy-egy költeményből állnak), de mértani középpontjában is egy (több részből álló) költemény alkot külön verskört (a már említett *TündérVölgy* az ötödik verskörben). De nem minden ennyire kiszámított. Kukorelly versvilágán belül mindig ott a váratlanul felmerülő nonszensz, a szabályokkal felelő, azokat kisiklató, meglepetésszerűen ható véletlen. Például az utolsó verskörben, ahol a (*szám*) cikluscím ötletszerűen csupán annyit jelent, hogy az ide sorolt költemény címe számokból áll (16, 4, 5, 37, 2, 3, 1, x, 4), a számok pedig a versben megnevezett tárgyak, fogalmak mennyiségjelzői: 16 féle virág, 4 homok- és sóderkupac, 5 konténer, 37 fok feletti hőemelkedés, kettőtől foci, harmadrész, egy nap múlva választások, x életév, 4 vers. Hasonló módon a nonszensz példája az öt ötsoros versszakból álló költemény címe (555), továbbá az a két vers, amelynek címe szintén ötletszerűen- esetlegesen csupán arra utal, hány sorból áll a versszöveg (*Húsz sor, Tizenöt sor*) vagy a Kemény Istvánnak és Tolnai Ottónak ajánlott, *Nem metafizikai értelemben* című vers, amelyet többek között 46, Hollandiához kötődő fogalom, jelenség leltárszerű felsorolása tölt ki. Az, hogy 1956 az azonos című költeményben emblematikus történelmi dátum, nem vitás, az 56 című vers viszont már-már átejtésszerűen félrevezető, hiszen, bár a (*voltage*) ciklus nyitó verse, mégsem az említett történelmi dátumra utal, hanem a családot „családi program”-ként a Hűvösvölgybe szállító, nosztalgia tárgyát képező 56-os sárga villamosra. A számoknak meglepően nagy szerepe van ebben a kötetben. A már említett *Húsz sor*-ban például, amelyben Kukorelly az egykori Örley-kör tagjaira emlékezik, a múlt időre, az elmúlásra vonatkoznak („Három éve halott. Ő nyolc. Ő tizenöt. / Ő tizenkilenc. Ő pedig / három hónapja halt meg. [...] Mindez húsz éve / volt, így már semmi nincs.”), az (*írod*) cím alá sorolt költemé-

nyek egyikében (*Hallgat szépen ül*) leltárszerűen (és ironikusan) utalnak az irodalmi est résztvevőinek számára s az írónak járó tiszteletdíj összegére, két másikban pedig (*Minden, Sok*) évszámot jelölnek („’983 őszétől”, „’986 augusztusában”), nem szólva az *Élet és nem ezeket ismételtetik* cím alatt közölt versek (több azonos című vers) dátum szerinti számozásáról. Az említettekhez két megjegyzést fűznék: a számoknak egyrészt semmi köze a számmisztikához, ilyen jelentés nem fűzhető hozzájuk. Egyszerűen azt jelentik, amit: időpontot, mennyiséget, terjedelmet, így, ilyen prózai és formális módon. Ahogyan a Kemény Istvánnak és Tolnai Ottónak címzett költemény címében is áll, Kukorelly „nem metafizikai értelemben” alkalmazza ezeket, így a mindent megszámlálni, időponthoz kötni kényszerre inkább a költészetére jellemző antipoétikus attitűdök egyikeként hat, mintsem valamiféle jelentéstöbbletként. Másrészt viszont, különösen az időt leltározó attitűd, összefügg az emlékezettel: számba venni, időben elhelyezni az életévek, az életvalóság s az irodalmi élet (a múlt) jelenségeit, történéseit. Erre utal az említett versek dátumozása is. És még valamire: arra, hogy több költemény, különösen pedig a dátumjelzetekkel ellátottak naplóból, naplófeljegyzésekből kiemelt verspillanatok. Egyrészt köztudott, hiszen maga Kukorelly is nyilatkozott róla, hogy naplót vezet (utóbb épp a Dombos Festen), másrészt maguk a versek is utalnak erre, vagy épp közvetlenül tematizálják a naplóírást vagy a napló meglétét:

(03/01/06)

Néha beleolvasok

a naplómba.

A-

líg hihető dolgok, szomorú,

viccesebb,

buta,

nem hinnéd.

Nem

hiszem

el, alig hiszem, mik

voltak és

mi nem,

[..]

Például, vegyük azt, hogy

1995.

december
hatodika. Mindent különben
elfelejtek. F'lejt
az ember.

Azért van ez a, mondjuk így,
a rendszer, hogy
eszembe
jut, ami majd mindjárt
újra egész-végképp el lesz
feledve [...]
(Élet és nem ezeket ismételtetik)

Egy másik példa pedig a mimézis, a fikció tényét háritva arra utal, hogy a naplóbejegyzéseken kívül fotográfiák is segítik az emlékezést:

(02/12/22)
Álltam az árokparton
egyszer
az apámmal.
Ez akkor van vagy nincs? Ez akkor van,
ha az ember régi kacatok
közt rámol.

A biciklit fogom, mellettem
áll közel
a kerítéshez,
kinéz a képből. Jól néz ki.
Csipkézett széle
van a képnek.

[...]
Néz be a kertbe az apám,
ilyet én
kitalálnék?
[...]
(Élet és nem ezeket ismételtetik)

Emlékezet, felejtés, kitalálás: ezek részben a *TündérVölgy* szövegéből is ismerős, textualizáló eljárásokra vonatkozó motívumok. A naplóbejegyzésből kerekített vers pedig nemcsak a „f'lejtés” ellenében íródik: legalább

ilyen mértékben vonatkozik a versszületés körülményeinek alászállítására (l.: verset írni annyi, mint elővenni a naplóbejegyzéseket), s ebben a minőségében a depoetizálás egy újabb gesztusát képezi.

„Ég a fejünk fölött egy sor falilámpa. / Abrosz fehérje. Mindez húsz éve / volt, így már semmi nincs. [...] A kávéházat átalakították.” Ezek az egykori Örley-kört megörökítő *Húsz sor* zárósorai. Az emlékezet ebben a versben is egy 1985-ből való fényképre alapozódik, azaz a versírás alkalmá a lírai én kezébe került fotográfia, maga a költemény pedig a fénykép leírása és a fotográfián látható személyek felett tartott (negatív) leltár. Az utolsó versmondattal akár Krúdy kávéház-nosztalgiáját is eszünkbe juttathatja, ám az ilyen nosztalgikus pillanatok ritkák Kukorellynél, már azért is, mert nála a nosztalgiát nyomban felülírja az irónia (mely egyébként a Krúdy-féle fiktív emlékezetet is gyakran ellenpontozza). Vagy ahogyan egy másik vers zárolata explicite is kinyilvánítja, de oly módon, hogy racionalizálja, kronologikus relációba állítja az eltérő időréseket, némi önironikus fintorral: „A villamos sárga. Pont ilyen villamosok // közlekedtek a Váci úton is. / Szép villamos, bár akkor nem tetszett, // ez nevezhető nosztalgiának. Most bezeg / tetszik, akkor nem. Ami akkor nem” (56).

A kötet versei egyrészt körülhatárolható tematikus körök mentén íródnak, azaz tematikus körök szerint differenciálhatók, a körön belül pedig egybetartozó szövegek vannak, másrészt pedig hasonló motívumok, szölamok, költői eljárások törnek át a tematikus körök határait. A verseskönyvnek mégis van néhány markánsan kiemelkedő versköre, ilyen például az (*irod*). A munkahelyre (OSZK), az irodalmi életre (Jelenkor, Örley-kör) irányuló visszatekintések előtt, a verskör élén olvasható a kötet egyik legjelentősebb költeménye, az Arany János- és József Attila-mottóra alapozódó, ars poetica-szerű *Vojtina-redivivus*. Redivivus: új életre kelteni, újjáéleszteni, például épp Aranyt, hiszen a Kukorelly-vers fő pretextusa Arany címbe emelt költeménye, a *Vojtina Ars poétikája*. A mottóba került két frappánsan fellelt iker-idézet révén József Attila ars poetica-szerű vallomása is ide tartozik, de magában a verstestben is vannak elszórt József Attila-idézetek, -szölamok (az *Ars poeticából*, *A Dunánál* és a *Levegőt!* című versekből). „Győzz meg, hogy ami látszik, az való: / Akkor neved költő lesz, s nem csaló” – ezt Arany írja a *Vojtinában*; „... a költő sose lódít: / az igazat mondd, ne csak a valódit” – ezt pedig József Attila a *Thomas Mann üdvözlésében*. Szinte felfedezésszámba menő költői lelemény egymás mellé állítani a két költő ugyanazon, nem is akárhogyan rímelő fogalmakra (való/csaló, lódít/valódit) vonatkozó versrészletét (és nevük tükör-effektusként ható iniciáléját!). Az Arany-vers intarziászerű beidézésével s egyben felülírása (újjáélesztése) által textualizálódik a Kukorelly-féle ars poetica, amely, egész eddigi köl-

tészetét ismerve, cseppet sem meglepő és ismeretlen szólamokat revelál. Az Én destruálásában, alászállításában („Az írás tükör. / Belenézel, néz vissza egy ökör. / Vagy néz vissza esetleg egy bika, / Ama legszebb bikák legszebbike”; „K. [is] vagyok, mással, úgy lehet, szembe’, / Mert verset írok, más meg nem ír verset, / És pénzt kapok érte, nem is keve[r]set, / Kérdik a véleményem, és én vélek, / Tananyag lennék, noha, asszem, élek”), a „Hübriszközeli helyzet”-ek kerülésében, a nyelvből konstituálódó Én-fogalomban („Van külön én. Szintaxis és szavak, / Írok, s mintegy összeállítanak”), s egyáltalán az Én-meghatározás problematikuságában („Pedig nem szoktam hozzá, hogy mi van, / Olykor csak nézek, mint a moziban, / Megfordulok és bámulok *félém*, / Hogy miről is van szó, ki az az én”) jelölhető ki ennek az ars poeticának a főbb pontjai. Meg persze a két mottóba foglalt fogalmaknak a körüljárásában. „Sohasem gondoltam, hogy nem lehet / Rendes kérdésre rendes felelet, / Azt, hogy az igazság majd elvakít, / Hogy én mondom meg neked a tutit” – írja Kukorelly, s ebben nemcsak a dolgok megnevezhetőségébe vetett naiv hit megkérdőjelezésére, a megnevezhetetlen evidenciájára ismerhetünk, hanem egy, a „kollektív” személyesség (Kulcsár Szabó Ernő), a képviselési elv ellenében konstituálódó ars poeticára is. Az Arany-féle preszöveg („Ezt is, mint bármit általában, / Aranytól vettem, majdnem egy az egyben. / Hallgatni A. Vegyél Aranyt direktben.”) ugyanakkor a haza-fogalmat is a versbe vonja s „a Dunánál” Arany János-i és József Attila-i versszituációját úgyszintén („*Állok a Dunánál*. Csak kitalálok / József és Arany után – nem nagy álom.”). Talán mondanom sem kell, alászállítva-kifordítva, ironikusan ellenpontozva a magasztos fogalmat és folyót – amiben magát Aranyt sem kell féltetni, „midőn” pretextusul szolgáló versében azokról ír, akik „a hont ordítva szeretik”, a Dunát s a folyó mélyét ábrándosan búvárló költői tekintetet pedig a város antipoétikus részleteivel ellenpontozza („Itt, itt a nimfák! Itt a cháriszok!... / Az utcán por, bűz, német szó, piszok.”). Nem véletlen hát, hogy Kukorelly mindkét fogalmat/témakört, a Dunát is, a hazát is beidézi és ironikusan felülírja. Ennek a verskörnek van még egy olyan költeménye, amely ugyan nem palimpszesztikusan, ám destruáló módon játszik rá Petőfi és József Attila folyó-, illetve tájverseire (*A Dunakanyarnál*). Az előbbieken említett határátlépések következtében ide tartozik még a *Megy a juhász számaron* című Petőfi-versre írott palimpszeszt a (*hiba*) verskörből, amely tagadássorozat mentén írja felül pretextusát („Nem megy soha, sehova, / nem ér le a *lába*, / nincs boldogság és nincsen / *Boldogtalanság*, na.”).

A kötet költeményei közül szintén kiemelkednek Kukorelly kert-versei, több szempontból is. Egyrészt külön verskört kapnak (*kert*), másrészt a

múltbeli szentistvántelepi kertre (és apa-motívumra) itt most ráíródnak a jelenbeli szentistvántelepi kert képei a szerzővel azonosítható felnőtt lírai énnel, akinek saját telke, háza, kertje van. Ám ahogyan a tradícióból ismert folyó-, illetve tájversek destruálódtak, a kert-versek is destruált, depoetizált költemények, mintha a visszajáról írnák felül például Arany *Kertben* című költeményének kontemplatív versterét. Különösen a verskör élén álló költemény üti le erőteljesen az ironikus-revideáló kezdőhangokat. Ha ezen a regiszteren belül egyáltalán beszélhetünk antológiadarabról, a *Kert* című verset mindenképpen ide kell sorolnunk:

*Illatos a kertem.
Kopog a szomszéd faszi.
Megcsípett, levertem,
rám szállt valami.*

*Kiszáradt a dió-
fa ága,
majd jön a Jó-
zsi és levágja.*

*Mindenféle repked,
mint már mondtam.
Szedegek epret,
azt' jól van.*

*Egyszerű élet,
nyár, beesik, besüt,
össz-vissz beszélek,
valami majd beüt.*

*Felét ennek a rím
kedvéért írtam így.
Ez nem jellemző rám
amúgy, de elfogott a vágy.*

Kertleírás helyett a kertleírás kliséi zakatolnak, hiszen a költemény alulretorizáltságával, szándékosan elnagyolt leírásaival (?), tárgymegnevezéseivel és hanyagul összezsúfolt felsorolásaival mintegy bedarálja a hagyományos kertleírások kelléktárát. Csupán egy-két hagyományos verskellék marad meg: a szabályosnak mondható strofikus versfelépítés és a

(kereszt)rím, mely utóbbit a költemény záróstrófájában részben az ironikus reflexió szállítja alá, részben pedig a kancsal rím torzítja el.

A kötet több verse kapcsán is külön kell szólni ezekről a szabályosságokról. Annak ellenére, hogy a metrikai kötöttségek és a rím alkalmazása valóban nem jellemző Kukorelly szabad- és prózaversszerű költeményeire, ebben a kötetében mégis úton-útfélen prozódiai kötöttségekre és rímekre futunk rá. Ám hagyományos versolvasói pozícióból szemlélve nincs bennük sok köszönet, hiszen többnyire a *hibázás* szöveghelyei. A verssorok szótagszámbeli kötöttségének betartása céljából szavak torzulnak/rövidülnek (sárg'barack, f'lejt) vagy épp hosszabbodnak (feltételet / már nem lehet), a rímhelyzetet a groteszk (tükör / ökör), erőszakos szóelválasztással kapott enjambement (bármit lapos- / ra nyom egy villamos), közölés (vígasztalás / valami más- // hoz), redundáns versmondattagok és nyelvhelyességi szempontból kerülendő passzív szerkezet (remek / a szív mint már meg lett mondva remeg) vagy egyszerűen csak rímhiba (csaló / vala, lassan / hasson), szóalaki hiba (verset / keve[r]set), kancsal rím (rím / rám, így / vágy) stb. torzítja el, de textuálisan is megfogalmazódik a lírai én rímhez való ironikus viszonya: „Felét ennek a rím / kedvéért írtam így. / Ez nem jellemző rám / amúgy, de elfogott a vágy.” Ugyanez a „vágy” ölt testet abban a költői gesztusban, amikor Kukorelly szonettet vagy haikus strófákat ír – az utóbbiban azután az erőszakos, szándékoltan ügyetlenkedő szótagszám-betartás (5-7-5) következtében szinte szétzilálódik a vers, morzsalékosná válik a versnyelv:

*délután verekedtem
a K nevű o
sztálytársammal és
[...]
kutya kétszer át
lósan áthúzva kutya
árnykép piros íksz
[...]*

(TündérVölgy)

Azaz azokkal a struktúráképző és versszervező (harmóniaképző) erővel, amelyeket a metrikai-formai kötöttség hoz(na) magával, a versnyelvet és -testet destruáló és depoetizáló erők helyeződnek szembe. A kötet verseiben a *hibázás*nak tehát van egy poétikai vonatkozása, azaz depoetizáló jelentése is. S hogy hangsúlyos költői gesztusról van szó, az is bizonyítja, hogy Kukorelly nemcsak legújabb kötetének címében nyomatékosította, hanem külön verskört is szánt a *hibázás*nak (*hiba*). Itt, ebben a verskör-

ben jelentéstanilag is körbejárja ezt a fogalmat, kiterjesztve jelentésének határait. A *Hiba* című költeményben például a hibázásra való jog, esély egyenesen a szabadságfogalommal („Egyszerűen nem engedik, hogy hibázzak. / Mindenesetre nem szívesen engedélyezik. / Nem nézik el.”), a *Té úristen én*-ben pedig a viszonylagosság élményével kerül kapcsolatba (mert „hirtelen változik és túl egyszerre minden”).

A kötet verseinek fogalmi terében szemlélődve külön ki kell térnünk Kukorelly *szív*-, illetve *Isten*-fogalmára, -értelmezésére. Az előbbi fogalom nem hat újdonságként az életműben, hiszen a regények címében is szerepelt (*TündérVölgy avagy Az emberi szív rejtelméről*, *Ezer és 3 avagy a nőkben rejülő szív*), némileg alluzív módon, némileg ironikusan, s ennek a kötetnek több verscímében is megtalálható (*Szív*, *Nyugodt Szív*). Kukorellytól távol áll bármiféle „szívhez szólóan” vallomásos-érzelmes hang, ugyanakkor mintha kacérkodna az ilyen fogalmakkal, mint a *szív*, a *boldogság* (l. szintén a *TündérVölgyben* a *családi boldogság*, a *cs. b.* folytonos felmerülését). Legújabb verseskötetében is folyton fel-felvillantja a szívet (sőt külön verskört is ír köré), szinte rögeszmeszerűen újra és újra előveszi, majd nyomban ironikusan felül- és szét is írja a fogalmat:

*Nyugodtan engedd, hogy az egész hasson,
És írd le egy szót. Írd eleve át,
És hajítsd ki valahány harmadát!
Ha irtsz, javítsd át, húzd át, írd fel újra.
Szívig érjen. Hagyd, hogy a szíved szúrja,
Belülről ki. Valahogy átmegy rajtad [...]
(Vojtina-redivivus)*

átalszom a telet

*vagy legalábbis
szívesen átaludnám mint a medve
alszom a szívemen
a szívögödör felett.
(Na hát ilyen állítólag az élet)*

Hasonló szemantizáló és deszemantizáló-relativizáló folyamat játszódik le az *Isten*-fogalommal is, különösen a két utolsó verskörben. „Isten amúgy nincs” – áll a *Naplóversben*, hogy a költemény végén szintén szét-íródjon ez a fogalom is:

*Isteni az élet
Isteni mint a sokis mignon 1965-ben a Lukács Cukrárszában
Isten becsúszik a többi közé kulturáltan beleolvad*

A környezetébe [...]

A halál-lírárt író Borbély Szilárdnak ajánlott, *Végső Dolgok* című költeményben pedig a lírai én szerepet, maszkot ölt magára, azaz biblikus, zsolozsmázó hangot üt meg, és naiv-mitikus aurát rajzol Isten-fogalma köré, hogy utána jellemző módon nyomban demitizálja és destruálja azt:

*Az istennek pedig emberrel harcolva
Embertől eltűlzott ereje kél néki
Égi földalatti lelkes is és testes
Ettől fáj mindene jó hogy jön az este
Mert már el van veszve minden el van baszva*

Arról szólnak ezek a versek, hogy nincsenek szabályok, csak szabálytalanságok, nincsenek törvényszerűségek, csak véletlenek, vannak azonban a személyes kiteljesedést korlátozó törvények és korlátok, amelyekbe, ha beleütközünk, akkor hibázunk, de ez a hibázás, a hibázás szabadsága is hozzá tartozik a léthez – hozzánk tartozik. És Kukorelly lírájához is, hiszen a „mennyt hibázok, te úristen” a hagyományos versbeszéd, prozódia elleni szándékos hibázást, elvétést is jelenti. Továbbá arról szólnak a költemények, hogy szabálytalan, csak mellékes, semmis, mindennapi részletek vannak, amelyek nem állnak egybe, legfeljebb (ön)ironikusan felismerhetők, (olykor esetlenül) megnevezhetők. S hogy ezt a széthullottságot nem kell feltétlenül tragikusra venni. Vannak a dolgokkal szembeni nekiütközések, elvé tések, a másokkal szembeni kudarcok, a nem kudarcra ítélt kapcsolatok és szellemi szigetek felett pedig ott a mulandóság, mely utóbbi a kötet több szöveghelyén is megfogalmazódik. És vannak a váratlanság erejével ható poétikai és nyelvi ötletek, jelenté s nyelv- és szójátékok: „hallgatni A.” (a. m. Aranyt), „színArany”, „K. is vagyok” (s a K. itt jelentheti azt is, hogy ki, azt is, hogy Kukorelly, de jelentheti Kafka hősét is). A váratlanságok s a tradíció váratlan kifordításai teszik poétikailag és intellektuálisan is izgalmassá, az idei könyvhét egyik legizgalmasabb verseskönyvévé Kukorelly legújabb kötetét, amelynek csúcsteljesítménye a Parti Nagy Lajos *Szívolapát*jával vetekedő *Vojtina-redivivus*. Míg Parti Nagy a *Szívolapát*ban egy virtuális (reformkori hagyományokat követő) „hazafias” költeményt destruál, Kukorelly az Arany-palimpszesztben

egy destruált ars poeticát alkot meg: olyan, amelyben, belefoglalva Arany rezignációját, kontemplatív-kesernyés humorát is, ironikus pontossággal fogalmazza meg költészetének mibenlétét és lírai énjét. Azt, hogy „miről is van szó, ki az az én”, ez a „Sok mindenfélébe beletörődő / Már-alakulat, még-alakulás”.

2010. augusztus